

1/704-3776/13633

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI

SAYI : B.01.0.KKB.01-18/A-11-2003-1350

21 / 11 / 2003

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 13.11.2003 günlü, A.01.0.GNS.0.10.00.02-3219/12210 sayılı yazınız.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nca 12.11.2003 gününde kabul edilen 5001 sayılı "Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun" incelenmiştir:

İncelenen Yasa'nın 1. maddesiyle, 17.07.1963 günlü, 278 sayılı "Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun"a eklenen geçici 3. maddenin 1. fıkrasında,

"Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte boş bulunan Bilim Kurulu üyeliklerine, 4 üncü maddede belirtilen niteliklere uygun kişiler arasından, 4 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen oranlar çerçevesinde bir defaya mahsus olmak üzere Başbakan tarafından atama yapılır."

denilmektedir.

1- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, 278 sayılı Yasa'yla, müspet bilimlerde araştırma ve geliştirme etkinliklerini ülke kalkınmasındaki önceliklere göre geliştirmek, özendirmek, düzenlemek, eşgüdüm sağlamak, bilimsel ve teknik bilgilere erişmek ve erişilmesini olanaklı kılmak amacıyla, tüzel kişiliğe, idari ve mali özerkliğe sahip, Başbakan'a bağlı olarak kurulmuştur.

Kurum, kuruluş amacına uygun biçimde, "Bilim Kurulu", "Başkanlık", "Araştırma Grupları" ve "Araştırma Merkezleri, Enstitüler ve benzeri birimler"den oluşturulmuştur.

278 sayılı Yasa'nın 498 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden düzenlenen 4. maddesinde,

- Bilim Kurulu'nun, Başkan ve oniki üyeden oluşacağı,
- Kurum Başkanı'nın aynı zamanda Bilim Kurulu'nun Başkanı olduğu, Başkan'ın bulunmadığı zaman, görevlendireceği bir Bilim Kurulu üyesinin Başkanlığa vekâlet edeceği,
- Bilim Kurulu'nun toplantı ve karar yeter sayısının yedi olduğu,
- Bilim Kurulu'nun oniki üyesinden sekizinin, müspet bilimler alanında eser, araştırma ve buluşlarıyla, dördünün özel ya da kamu kesiminden üstün nitelikli hizmetleriyle tanınmış kişiler arasından seçileceği; ilk gruptaki sekiz üyenin en az yarısının Türkiye Bilimler Akademisi asli üyeleri arasından seçilmesinin zorunlu bulunduğu,
- Üyelik süresinin dört yıl olduğu, açılacak üyelikler için Bilim Kurulu'na gizli oyla ve üye tamsayısının çoğunluğu ile seçim yapılacağı ve Bilim Kurulu üyeliği seçiminin Başbakan'ın onayı ile kesinleşeceği,

kurala bağlanmıştır.

278 sayılı Yasa'nın 498 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 5. maddesinin ikinci fıkrasında ise, Kurum Başkanı'nın nitelikleri, seçim yöntemi, görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Fıkraya göre Kurum Başkanı, müspet bilimler alanında eser, araştırma ve buluşlarıyla tanınmış kişiler arasından Bilim Kurulu'na seçilip, Başbakan'ın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı'na atanmaktadır.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşu olup, merkezi yönetimin sıralı denetiminin dışındadır. Anayasa'nın 123. maddesindeki "idarenin bütünlüğü" ilkesinin gereği olarak, Başbakan'ın Kurum üzerinde "vesayet" yetkisi bulunmaktadır.

Başbakan'ın Kurum'a ilişkin vesayet yetkisi, Başkan ve üyelerin seçimi ile Kurum'un denetiminde somutlaşmaktadır.

Başbakan'ın Başkan ve üyelere ilişkin vesayet yetkisi, bu kişileri doğrudan seçme ya da belirleme hakkını içermemektedir.

Kurum'un denetimi ise, 278 sayılı Yasa'nın 11. maddesi uyarınca Başbakanlıkça atanan üç denetçi tarafından yapılmakta, denetim raporu Yasa'nın 12. maddesine göre, Yüksek Denetleme Kurulu, Sayıştay ve Maliye Bakanlığı elemanlarından oluşan yedi kişilik bir Kurul'ca incelenerek sonuçlandırılmaktadır. Maddede ayrıca, hesapların ve bilançonun bu Kurul'ca onaylanmasının Bilim Kurulu ve Başkan'ın ibrası anlamına geldiği kurala bağlanmıştır.

Yukarıda açıklanan kuruluş amacı, oluşumu, Başkan ve üyelerinin seçim yöntemi, denetimi ve 278 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde yer verilen görev ve yetkileri bir arada düşünüldüğünde, tüm düzenlemelerin, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun "idari, mali ve bilimsel özerkliği"ni sağlamayı amaçlayan hukuksal araçlar olduğu görülmektedir.

Yapılacak yasal düzenlemelerin, Kurum'un işlevinden kaynaklanan bu özerk yapısına zarar vermemesi gerekmektedir.

2- İncelenen Yasa'yla, Yasa'nın yürürlüğe girdiği günde boş bulunan Bilim Kurulu üyeliklerine yapılacak seçimin yöntemi değiştirilmekte, 278 sayılı Yasa ile Bilim Kurulu'na tanınan üyeleri seçme yetkisi, bir kez kullanılmak üzere Başbakan'a devredilmektedir.

Yasa'nın gerekçesinde,

- Kurum Başkanlığı ile altı üyeliğinin boşaldığı, böylece Bilim Kurulu'nun toplantı ve karar yeter sayısının kalmadığı,
- Bu nedenle boş bulunan ya da boşalacak olan Başkan ve üyelik için Bilim Kurulu'na seçim yapılmasına olanak bulunmadığı,
- İncelenen Yasa'nın, Kurum'un etkinliğini sürdürebilmesi için hazırlandığı,

belirtilmektedir.

278 sayılı Yasa'nın 498 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 5. maddesinin ikinci fıkrasında "Başkan, Bilim Kurulu'na müspet bilimler alanında eser, araştırma ve buluşlarıyla tanınmış kişiler arasından seçilir ve Başbakan'ın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır." denilerek, Başkan'ın seçim yöntemi belirtilmiştir.

Aynı zamanda Kurum'un da Başkanı olan Bilim Kurulu Başkanı'nın görev süresinin 30.05.2003 gününde dolacak olması gözönünde tutularak Bilim Kurulu'na 01.02.2003 gününde seçim yapılmış ve mevcut Başkan'ın yeniden seçildiğine ilişkin seçim sonucu 06.05.2003 gününde Başbakanlığa iletilmiştir. Buna karşılık, seçilen kişi atanmak üzere Başbakan'ca Cumhurbaşkanı'na önerilmemiştir.

Ayrıca, Bilim Kurulu'nun altı üyesinin görev süresinin 21.09.2003 gününde dolacak olması nedeniyle Kurul'ca, 278 sayılı Yasa'nın 498 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden düzenlenen 4. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinde yer verilen "Açılacak üyelikler için Kurul tarafından gizli oyla ve üye tamsayısının çoğunluğu ile seçim yapılır." kuralı gereğince altı üyenin seçimine ilişkin sonuç da Başbakanlığa bildirilmiştir. Ne var ki, yapılan seçim, Başbakan'ca onaylanmadığı için seçim kesinleşmemiş, böylece Kurul toplantı ve karar yeter sayısını kaybetmiştir.

Kurul'da halen altı üye kalmıştır ve bu nedenle Bilim Kurulu toplanamaz ve görev yapamaz duruma düşürülmüştür.

Görevlerinin niteliği, bilimsel etkinliklerinin ağırlık ve önemi nedeniyle tüzel kişilik, idari, mali ve bilimsel özerklik tanınarak kurulan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun her türlü dış etkilerden ve siyasal karışmalardan uzak tutulması ve bilimsel saygınlığının korunmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

Bu nedenledir ki, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun ilk kuruluşunda, Bilim Kurulu ilk kez oluşturulurken, tüm üyelerin bir kezlik Başbakan'ca atanması olanaklı iken, 278 sayılı Yasa'nın geçici 1. maddesiyle Başbakan'a yalnızca beş üyeyi seçme yetkisi verilmiş, kalan üyeleri seçme yetkisi Bilim Kurulu'na bırakılarak, Kurum'un özerk yapısına özen gösterilmiştir.

Üstelik, geçici 1. maddede, Başbakan'a tanınan beş üyeyi seçme yetkisi, doğrudan kullanılacak bir yetki olarak düzenlenmemiş; üniversitelerin göstereceği üçer, Milli Eğitim Bakanlığı'nca saptanacak üç, Milli Savunma, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım, Tarım ve Sanayi bakanlıklarınca saptanacak birer aday arasından seçim yapılması öngörülerek, Başbakan'a verilen yetki sınırlandırılmıştır.

Anayasa'nın 2. maddesinde, hukuk devleti ilkesi Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri arasında sayılmıştır. Bu ilke, Anayasa'nın bağlayıcılığı yanında yasakoyucunun evrensel hukuk kurallarına da uymasını zorunlu kılmaktadır.

Evrensel hukuk kuralları ise, yasaların genel ve nesnel olmasını, kamu yararı amacıyla çıkarılmasını gerektirmektedir.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nda, toplantı ve karar yetersayısı gözetilmeden, Bilim Kurulu'nun boş bulunan tüm üyelikleri için Başbakan'a atama yetkisi veren düzenleme, Kurum'un özerkliği, kamu yararı ve hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

Ayrıca, boş bulunan üyeliklerin tümüne siyasal organca atama yapılması, Bilim Kurulu'nun ulusal ve uluslararası saygınlığına, çalışmalarının ve yayımlarının yansızlığına gölge düşürecektir.

İncelenen Yasa'nın gerekçesinde belirtilen sorunun, yalnızca Bilim Kurulu Başkanlığı'na bir kezlik doğrudan Başbakan'ın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı'nca atama yapılmasıyla; bir başka deyişle, incelenen Yasa ile getirilen geçici 3. maddenin ikinci fıkra kuralının korunmasıyla çözülmesi olanaklıdır.

Yukarıda açıklanan gerekçelerle yayımlanması uygun görülmeyen 5001 sayılı "Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun", Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce bir kez daha görüşülmesi için, Anayasa'nın değişik 89 ve 104. maddeleri uyarınca ilişkide geri gönderilmiştir.

Ahmet Necdet SEZER
CUMHURBAŞKANI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

KANUN

TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARAŞTIRMA KURUMU KURULMASI HAKKINDA KANUNA BİR GEÇİCİ MADDE EKLENMESİ HAKKINDA KANUN

Kanun No. 5001

Kabul Tarihi : 12.11.2003

MADDE 1. - 17.7.1963 tarihli ve 278 sayılı Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

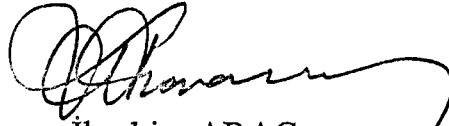
GEÇİCİ MADDE 3. - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte boş bulunan Bilim Kurulu üyeliklerine, 4 üncü maddede belirtilen niteliklere uygun kişiler arasından, 4 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen oranlar çerçevesinde bir defaya mahsus olmak üzere Başbakan tarafından atama yapılır.

Başkan bir defaya mahsus olmak üzere Başbakanın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır.

MADDE 2. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Aslı Gibidir.

İbrahim ARAÇ

Kanunlar ve Kararlar Müdürü